

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministro
2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu
Nr. ISAK-2695

(Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministro
2012 m. kovo 29 d. įsakymo
Nr. V- 554 redakcija)

NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO KONCEPCIJA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (toliau – Koncepcija) apibrėžiama neformaliojo vaikų švietimo vieta Lietuvos švietimo sistemoje ir jos kaitos kryptys, tikslas ir uždaviniai, principai, reikalavimai švietimo teikėjams, rezultatas, ugdymo proceso organizavimo, informavimo ir finansavimo principai bei numatomos priemonės Koncepcijai įgyvendinti.

2. Dėl laikmečio keliamų iššūkių švietimo sistemai Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. XI-52 (Žin., 2008, Nr. 146-5870), ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimu Nr. 189 (Žin., 2009, Nr. 33-1268), nuostatose numatyta peržiūrėti ir pakeisti Neformaliojo vaikų švietimo koncepciją, patvirtintą Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695 (Žin., 2006, Nr. 4-115).

3. Koncepcija parengta atsižvelgiant į darbo grupės, sudarytos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. sausio 8 d. įsakymu Nr. V-16, siūlymus neformaliojo vaikų švietimo sistemai tobulinti ir finansavimo modeliui sukurti ir yra skirta pagerinti neformaliojo vaikų švietimo prieinamumą šalyje.

4. Koncepcijoje vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2011, Nr. 38-1804).

II. SITUACIJOS ANALIZĖ

5. Švietimo informacinių technologijų centro duomenimis, Lietuvos savivaldybėse 2011 metais veikiančias 268 neformaliojo vaikų švietimo mokyklas lankė apie 91 000 vaikų, tai sudarė apie 20 procentų visų šalies vaikų. Duomenys apie vaikų dalyvavimą kitų švietimo teikėjų organizuojamame neformaliajame vaikų švietime nerenkami. Dalyvavimas neformaliojo vaikų švietimo veiklose yra nepakankamas, nes labai daug vaikų visiškai nedalyvauja neformaliajame vaikų švietime.

6. Bendrąjį ugdymą teikiančiose mokyklose visiems mokiniams sudarytos galimybės 2 valandas per savaitę dalyvauti neformaliojo ugdymo veiklose, finansuojamose Mokinio krepšelio lėšomis.

7. Neformalusis vaikų švietimas yra savarankiška savivaldybių funkcija, todėl atskirose savivaldybėse neformaliojo vaikų švietimo teikėjų tinklas ir neformaliajam vaikų švietimui skiriamas finansavimas labai netolygus, dėl to vaikų dalyvavimas neformaliojo vaikų švietimo programose yra

socialiai neteisingas. Atskirose savivaldybėse neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ugdytiniui tenka nuo 1 103 Lt iki 4 027 Lt per metus arba nuo 96 Lt iki 1 698 Lt per metus vienam bendrojo ugdymo mokyklos mokiniui. Savivaldybės nespėdžia tinklo plėtros klausimų, naudojant vaikų ir jaunimo organizacijų, privačių neformaliojo švietimo teikėjų teikiamas paslaugas. Šios organizacijos, palyginti su savivaldybių įsteigtomis neformaliojo vaikų švietimo mokyklomis, veikia nelygiomis finansavimo sąlygomis.

8. Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reguliuojančiuose švietimo sritį, vaikų laisvai pasirenkamai veiklai po pamokų apibūdinti vartojamos skirtingos sąvokos: neformalusis vaikų švietimas, neformalusis ugdymas, saviraiška, vaikų užimtumas, popamokinė veikla, jaunimo neformalusis ugdymas ir kitos. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vartojama sąvoka „neformalusis švietimas“ apima ikimokyklinį ugdymą, priešmokyklinį ugdymą, kitą neformalųjį vaikų ir suaugusiųjų švietimą, tačiau jų organizavimo, programų rengimo ir veiklos finansavimo principai skiriasi. Nuo 2011 m. liepos 1 d. įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo redakcijai, yra įteisinta nauja neformaliojo vaikų švietimo dalis – formalųjį švietimą papildantis ugdymas.

9. Neformaliojo vaikų švietimo sričiai šiuo metu priskiriama tiek vaikų ir jaunimo organizacijų, vaikų ir jaunimo klubų, laisvalaikio centrų veikla, tiek muzikos, meno, dailės, sporto ir kitų panašių mokyklų veikla. Akivaizdu, kad ilgalaikės iki 10 metų trunkančios neformaliojo vaikų švietimo mokyklų programos ir keletą mėnesių trunkančios būrelio programos siekia skirtingų ugdymo tikslų, yra parengtos, vykdomos ir finansuojamos skirtingais principais.

10. Neformaliojo vaikų švietimo būdu įgytos kompetencijos nėra pripažįstamos, nėra sukurto kompetencijų pripažinimo mechanizmo. Neformaliojo vaikų švietimo rezultatai tėra vaiko asmeninis reikalas.

III. NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO KAITOS KRYPTYS

I. PASIRENKAMASIS VAIKŲ UGDYMAS

11. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vartojamą sąvoką „neformalusis vaikų švietimas“ siūloma keisti sąvoka „Pasirenkamasis vaikų ugdymas“. Pasirenkamojo vaikų ugdymo paskirtis – tenkinti pagal bendrojo ugdymo programas besimokančių vaikų ir jaunimo iki 19 metų (specialiųjų poreikių iki 21 metų) pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais.

12. Pasirenkamąjį vaikų ugdymą siūloma skirstyti į:

12.1. formalųjį švietimą papildantį ugdymą, kurio paskirtis – pagal ilgalaikes programas sistemiškai plėsti tam tikros srities žinias, stiprinti gebėjimus ir įgūdžius bei suteikti asmeniui papildomų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų. Formalųjį švietimą papildančio ugdymo programas gali vykdyti muzikos, dailės, menų, sporto ir kitos mokyklos;

12.2. neformalųjį vaikų ugdymą, kurio paskirtis – ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenines, socialines ir kitas bendrąsias kompetencijas. Neformaliojo vaikų ugdymo programas gali vykdyti neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai.

13. Sąvokos „pasirenkamasis vaikų ugdymas“ įvedimas ir programų skirstymas į 2 grupes atskleis programų specifiką, bus išskirti esminiai programų rengimo, vykdymo ir kokybės užtikrinimo svertai, padidinta programų įvairovė, vaikų galimybė pasirinkti ir dalyvauti pasirenkamojo vaikų ugdymo veiklose. Institucijų vykdomų programų įvairovė leis sumažinti pasirenkamojo vaikų ugdymo išlaidas ir taip sudarys sąlygas pasirenkamojo vaikų ugdymo programose dalyvauti didesniai skaičiui vaikų.

II. PASIRENKAMOJO VAIKŲ UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

14. Pasirenkamojo vaikų ugdymo tikslas yra ugdyti kompetencijas, teikiančias galimybių asmeniui tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti pažinimo ir saviraiškos poreikius.

15. Pasirenkamojo vaikų ugdymo uždaviniai:

15.1. ugdyti ir plėtoti vaikų kompetencijas per saviraiškos poreikio tenkinimą;

15.2. ugdyti pagarbą žmogaus teisėms, orumą, pilietiškumą, tautiškumą, demokratišką požiūrį į pasaulėžiūrų, įsitikinimų ir gyvenimo būdų įvairovę;

15.3. ugdyti gebėjimą kritiškai mąstyti, rinktis ir orientuotis dinamiškoje visuomenėje;

15.4. spręsti socialinės integracijos problemas: mažiau galimybių turinčių (esančių iš kultūriškai, geografiškai, socialiai ir ekonomiškai nepalankios aplinkos ar turinčių specialiųjų poreikių), ypatingų poreikių (itin gabių ir talentingų) vaikų, iškritusių iš švietimo sistemos, integravimas į visuomeninį gyvenimą, socialinių problemų sprendimas;

15.5. padėti spręsti integravimosi į darbo rinką problemas;

15.6. tobulinti tam tikros srities žinias, gebėjimus ir įgūdžius, suteikti asmeniui papildomų dalykinių kompetencijų.

III. PASIRENKAMOJO VAIKŲ UGDYMO PRINCIPAI

16. Pasirenkamajame vaikų ugdyme laikomasi šių principų:

16.1. savanoriškumo – vaikai laisvai renkasi švietimo teikėją ir jo siūlomas veiklas;

16.2. prieinamumo – veiklos ir metodai yra prieinami visiems vaikams pagal amžių, išsilavinimą, turimą patirtį nepriklausomai nuo jų socialinės padėties;

16.3. individualizavimo – ugdymas individualizuojamas atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes, poreikius ir pasiekimus;

16.4. aktualumo – veiklos, skirtos socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti;

16.5. demokratiškumo – mokytojai, tėvai ir vaikai yra aktyvūs ugdymo(si) proceso kūrėjai, kartu nustato ugdymosi poreikius;

16.6. patirties – ugdymas grindžiamas patyrimu ir jo refleksija;

16.7. ugdymosi grupėje – mokomasi spręsti tarpasmeninius santykius, priimti bendrus sprendimus, dalytis darbais ir atsakomybėmis;

16.8. pozityvumo – ugdymosi procese kuriamos teigiamos emocijos, sudaromos sąlygos gerai vaiko savijautai.

IV. PASIRENKAMOJO VAIKŲ UGDYMO REZULTATAS

17. Laukiamą pasirenkamojo vaikų ugdymo rezultatą asmeniui galima apibrėžti taip:

17.1. vaikas įgis kompetencijų, būtinų asmeniniam, visuomeniniam ir profesiniam gyvenimui;

17.2. įgyjamos kompetencijos turės tiesioginės įtakos sėkmingam vaiko ugdymui(si) formaliojo švietimo sistemoje, padės spręsti savo problemas ir aktyviai veikti bendruomenėje, visuomenėje bei įsitvirtinti darbo rinkoje.

18. Laukiamas pasirenkamojo vaikų ugdymo rezultatas visuomenei:

18.1. išaugs visuomenės narių pilietiškumas ir tautiškumas, asmenys aktyviau dalyvaus bendruomeniniame ir visuomeniniame (politiniame) gyvenime;

18.2. savarankiškos, kryptingai motyvuotos asmenybės gebės kurti bendruomeniškumą skatinančią aplinką ir į ją įtraukti daugiau visuomenės narių;

18.3. didėjant darbo rinkoje lengvai prisitaikančių visuomenės narių skaičiui, šalyje mažės nedarbas ir valstybės išlaidos socialinėms išmokoms.

V. PASIRENKAMOJO VAIKŲ UGDYMO ORGANIZAVIMAS

19. Pasirenkamojo vaikų ugdymo programos rengiamos pagal Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro tvirtinamus bendruosius iš valstybės ir savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijus.

20. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 37 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad neformaliojo švietimo kokybę, įskaitant ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo kokybę, valstybė užtikrina iš dalies. Tam, kad būtų įgyvendinta ši nuostata, bus rengiami teisės aktai, reglamentuojantys šių programų, ugdymo planų rengimą, programų vertinimą, akreditavimą ir pan.

21. Teisę įgyvendinti pasirenkamojo vaikų ugdymo programas krepšelio lėšomis turės visi švietimo teikėjai, teisės aktų nustatyta tvarka akreditavę pasirenkamojo vaikų ugdymo programas. Švietimo teikėjų teikiamų akredituoti pasirenkamojo vaikų ugdymo programų skaičius neribojamas.

22. Iš dalies užtikrinant Pasirenkamojo vaikų ugdymo programų kokybę, numatoma vertinti ugdymo programą, mokytojų pasirengimą, ugdymo aplinkos atitiktį sveikos ir saugios aplinkos reikalavimams ir kt.

23. Teigiamai įvertintos ir krepšelio lėšomis finansuojamos pasirenkamojo vaikų ugdymo programos ir atsiliepimai apie jas bus skelbiami informacinėje sistemoje.

24. Pasirenkamojo vaikų ugdymo teikėjų veiklą stebės ir vertins institucija, kuriai teisės aktų nustatyta tvarka bus suteikti įgaliojimai.

25. Pasirenkamojo vaikų ugdymo metu įgyjamoms kompetencijoms pripažinti kuriama sistema, kuri suteiks asmeniui didesnes galimybes tobulėti, siekti aukštojo mokslo, tinkamai pasirengti ir sėkmingai įgyti profesinę kvalifikaciją ir įsidarbinti.

VI. PASIRENKAMOJO VAIKŲ UGDYMO FINANSAVIMAS

26. Pasirenkamojo vaikų ugdymo programoms iš dalies finansuoti numatoma taikyti finansavimo modelį, pagrįstą principu „pinigai paskui vaiką“, t. y. formuojamas Pasirenkamojo vaikų ugdymo krepšelis, kurį sudarys teisės aktų nustatyta tvarka apskaičiuota lėšų suma, skirta vaiko ugdymui per nustatytą laikotarpį pagal pasirenkamojo vaikų ugdymo programą.

27. Pasirenkamasis vaikų ugdymas iš dalies finansuojamas iš valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų ir tėvų (ar globėjų) atlyginimo už pasirenkamąjį vaikų ugdymą.

28. Valstybės biudžeto lėšos pasirenkamojo vaikų ugdymo reikmėms finansuoti skiriamos savivaldybėms iš atitinkamų metų valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą metodiką (toliau – Metodika).

29. Savivaldybei skiriama valstybės biudžeto lėšų pasirenkamajam vaikų ugdymui finansuoti suma apskaičiuojama atsižvelgiant į pasirenkamojo vaikų ugdymo programų dalyvių skaičių, valstybės biudžeto lėšas ir nustatytą vienam vaikui skiriamo krepšelio dydį.

30. Formalųjį švietimą papildančiam vaikų ugdymui vienam vaikui skiriamo krepšelio dydis diferencijuojamas, atsižvelgiant į ugdymo sritį (muzika, dailė, sportas ir kt.).

31. Neformaliajam vaikų ugdymui vienam vaikui skiriamo krepšelio lėšų dydis nediferencijuojamas.

32. Atlyginimo dydį už pasirenkamąjį vaikų ugdymą valstybinėje ar savivaldybės mokykloje nustato mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas), o kai pasirenkamąjį vaikų ugdymą teikia kitas švietimo teikėjas – švietimo teikėjas (fizinis asmuo) ar mokyklos savininkas (dalyvių susirinkimas).

33. Valstybės biudžeto lėšos pasirenkamojo vaikų ugdymo reikmėms finansuoti naudojamos pagal Metodiką ir atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro patvirtintas rekomendacijas dėl lėšų, skirtų pasirenkamajam vaikų ugdymui, naudojimui.

34. Pasirenkamojo vaikų ugdymo lėšas savivaldybės skiria tik tiems pasirenkamojo vaikų ugdymo teikėjams, kurie teisės aktų nustatyta tvarka yra akreditavę programas ir sudarę vaikų ugdymo sutartis. Lėšos švietimo teikėjui skiriamos atsižvelgiant į ugdomų vaikų skaičių ir akredituotos programos pobūdį, jos įgyvendinimo trukmę.

35. Vaikui gali būti skiriama ne daugiau kaip vienas nustatyto dydžio krepšelis neformaliajam vaikų ugdymui finansuoti ir vienas krepšelis formalųjį švietimą papildančiajam vaikų ugdymui finansuoti.

VII. PASIRENKAMOJO VAIKŲ UGDYMO INFORMACINĖ SISTEMA

36. Pasirenkamojo vaikų ugdymo informacinė sistema – tai informacinė sistema, skirta sąlygoms teikti ir gauti oficialią pasirenkamojo vaikų ugdymo būklės informaciją (toliau – Informacinė sistema) sudaryti.

37. Informacinė sistema siekiama sudaryti galimybes:

37.1. pasirenkamojo vaikų ugdymo programų teikėjams skelbti informaciją apie savo veiklą;

37.2. gauti informaciją ir pasirinkti vaikų poreikius atitinkančias akredituotas pasirenkamojo vaikų ugdymo programas;

37.3. pasirenkamojo vaikų ugdymo būklės stebėsenai vykdyti;

37.4. pasirenkamojo vaikų ugdymo dalyvių registracijai.

38. Informacinė sistema kuriama naudojantis šių duomenų bazių – Švietimo ir mokslo įstaigų registro (ŠMIR), Atviros informavimo konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS), Mokinių registro (MR) ir kitais duomenimis.

III. KONCEPCIJOS ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖS

39. Konceptija įgyvendinama laipsniškai:

39.1. 2011–2013 m. įgyvendinamas Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis finansuojamas bandomasis projektas „Pasirenkamojo vaikų švietimo modelio sukūrimas ir išbandymas savivaldybėse“;

39.2. atsižvelgiant į bandomojo projekto rezultatus ir išvadas, Konceptija gali būti atnaujinama ir tikslinama;

39.3. prireikus gali būti rengiamos Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių neformalųjį vaikų švietimą, pataisos.
